

BARÁTHI OTTÓ

50 év a 100 éves Salgótarján városában
Emlékmorzsák egy készülő memoárból
3. rész

Az előző lapszámomban megjelent, a fentivel azonos című írásom 2., – a memoárt befejező – részében életem és pályám 1990-től napjainkig terjedő időszakára tekintettem vissza. Sorozatírásom alábbi, 3. részében az elmúlt 50 év egyes időszakaira is jellemző cikkeimből válogatok. A főleg Salgótarján városára, gazdasági-társadalmi helyzetére és jeles embereire fókuszáló, különféle műfajú, kiemelésekre szorító vagy rövidített és szerkesztett írásaimból kínálok ízelítőt.

Szemléletváltás vagy...?

A vállalatok létszám bővítési hajlamának mérséklődését mutatják a munkaerő-közvetítő szervek adatai. Amíg 1979 végén a salgótarjáni munkaerő-közvetítő irodák ezer körüli bejelentett munkahelyet, munkaerő-igényt tartottak számon, addig ez a szám 1980 elején mintegy egyharmadára csökkent. Az igények elsősorban a pótlólagos munkaerő-szükséglet biztosítására, a valóban hiányzó létszám pótlására irányultak. A bejelentett munkaerőigények közel fele szakmunkás, mintegy 30, illetve 20 százaléka betanított és segédmunkás-kereslet. A mérséklődő munkaerőigények ellenére elhelyezkedési gondok még nincsenek, az azonban érzékelhető, hogy a gyakran munkahelyet változtatók, a notórius munkakerülők és a képességeikhez indokolatlanul magas igényeket támasztók már nehezebben tudnak elhelyezkedni.

Maga a tény azonban beszédes – és ez a legfontosabb. A vezetői szemléletet – úgy tűnik – motiválta a szabályozók módosítása, ami érzékenyebb és racionálisabb reakciókat vált ki, kedvezőbb feltételeket teremt a rugalmasabb alkalmazkodáshoz. Ez lehet a záloga a többi vállalat ilyen irányú munkájának is. A munkahelyi felülvizsgálat legjobb módszerei még nem alakultak ki, de a gyakorlati tapasztalatok alapján célszerű az egész tevékenységet átgondoltan megtervezni, a végrehajtásért felelős szervezetet kijelölni, az ütemterv szerinti munkát ellenőrizni.

(Nógrád 1980. április 29., 3.)

Polgármesterképzés Salgótarjában

A rendszerváltás részeként a közigazgatás is új pályára áll. A „síneket” a parlament a helyi önkormányzatokról szóló törvény megalkotásával rakta le. A személyi „feltételek” pedig az önkormányzati képviselők és a polgármesterek megválasztásával jöttek létre. Legalábbis részben, hiszen a választott tisztségviselők egy jó része nem rendelkezett igazgatási ismeretekkel, gyakorlati tapasztalatokkal sem. Ezért szervezte meg az Államigazgatási Vezetőképző Intézet a polgármesterek alapozó képzését, megyei közreműködéssel a Medves Hotelben. A 115 községi polgármester közül 110 jelent meg. A képzés központi tematika alapján valósult meg: az előadásokat és a konzultációkat a minisztériumok, a megyei tanács szakemberei és egy német polgármester tartották.

Csupa fül volt a hallgatóság a polgármester, a testület és a jegyző jogállásáról szóló előadás alatt. Nagy érdeklődést váltott ki az ügykörök telepítésének (képviselő-testület, polgármester, jegyző,) egyes kérdéseiről szóló előadás is. Kritikai észrevételeiket sem hallgatták el a polgármesterek. Szóvá tették például a törvényelőkészítő munka lassúságát, a kapcsolódó törvények hiányát (pl. az államháztartási, a köztisztviselők jogállásáról szóló törvény stb.). Ugyanakkor jó véleménnyel voltak a polgármesterek az egész tanfolyamról. Amely – mint elmondták – a szakmai képzésen túl a személyes kapcsolatteremtéshez is jó feltételeket teremtett.

(Új Nógrád, 1990. december 18., 3.)

Dilemmák és csapdák

A választásokat megelőző időszakban azt gondoltam, hogy a kampány és a választási propaganda még a mélyen lappangó ellentéteket is felszínre hozza, és a valóságosan releváns érdek- és értékkülönbségek eldurvítják, botránnyossá teszik a választást megelőző napokat-heteket. Ez a dilemmám alaptalannak bizonyult. Esetenként előfordult, hogy a pártok frontemberei eltúlozták szerepüket, nagyították tömegbázisukat. Mégis: mintha fejlődött volna valamit a politikai kultúránk.

Vitaindító dolgozatában egy helyütt ezt írja Bilecz Endre: „A május után kialakult egyoldalú helyzetet a megyei MSZP-vezetés sorsdöntő politikai tévedéseinek sorozata változtatta meg.” Nos, ez elég dehonesztáló megállapítás, amit én sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudok. (Arra viszont kíváncsi lennék, „kikérte-e” már magának az, akit illet.) Majd így folytatja: „a kormány megyei jogú várossá nyilvánította Salgótarjánt. Intézkedése indokolt, méltányos gesztus volt.”

Azt nem tudom, hogy a Horn-kormányoknak milyen szerepe lehetett Salgótarján megyei jogú várossá válásában. A lényeg, hogy Salgótarján megkapta a rangot, és rendelkezik a törvény által biztosított fontos jogosítványokkal. Amelyekkel kívánatos lenne, ha élni tudna. Ehhez kompromisszumokra van szükség a Nógrád megyei és a salgótarjáni önkormányzat között. Csak remélni tudom, hogy a készség egyik fél részéről sem hiányzik.

(Palócföld, 1995/5., Vita, 411–418.)

Dobog a város szíve

Salgótarján, Erzsébet tér, kora őszi délután. Szédítő, színes forgatag: emberek jönnek-mennek minden irányból. Mint megbolydult méhkas, olybá tűnik a város centruma. Diákok üdítően friss serege, munkából fáradtan-fásultan hazasietők sokasága fut, rohan, mintha balsorsa elől vagy éppen szerencséje után szaladna. Vége a tanításnak, a gyárakban az első műszaknak, a hivatalokban is lejárt a munkaidő. Néhányan még benéznek az üzletekbe, mások már a jól megérdemelt pihenőre gondolnak.

Nem így az egyik ismerősöm, aki – mint mondja – azért siet, mert várja otthon a második műszak. Az elsőből nem tudja eltartani családját, pedig a lelkét kiteszi munkahelyén. Az új tulajdonos sokat követel, egyszerre mindent akar: mennyiséget, minőséget, a határidő pontos betartását. A fizetés elég jó, csak az árakkal nincs megbékélve. De azért örül: két évig volt munkanélküli, csak az tudja, milyen kín ez, aki átélte. Most végre megint van munkája.

Tinédzserforma fiúk, lányok telepednek a mellettem lévő esőverte, napszitta padra. Szépek, harsányak: Nike-, Adidas-szerelésben villognak. Eszembe jutnak Pesten élő és tanuló gyermekeim... Indulnék is, ám egy 15 év körüli, ápolatlan külsejű fiú áll elém, és húsz forintot kér. Azt mondja szemlesütve, hogy nagyon éhes. „Félpénzemet” neki adom, talán valakik el is veszik tőle, nem akarja megmondani, kinek is koldul.

A vasúti aluljárón keresztül megyek a könyvtárba. Tetszik, amit ott az újságban olvasok: üzletet adtak át, sörfesztivál volt, kereskedelmi napokat rendeztek, jól megy egyes vállalkozóknak, konferenciákat is tartunk. Él ez a város, dobog a szíve, remélem, soha nem kap infarktust. A kéregető kisfiú azonban nem megy ki a fejemből...

(Nógrád Megyei Hírlap, 1996. szeptember 18., 3.)

Az utolsó interjú dr. Lonsták Lászlóval

A 60-as évektől kezdve végnélküli viták folytak Nógrád megye vezető testületi ülésein és egyéb fórumokon arról, milyen felsőfokú intézményre lenne szükség Salgótarjában. Végül megállapodás kötött a megyei tanács és a budapesti székhelyű Pénzügyi és Számviteli Főiskola (PSZF) vezetése között, miszerint a főiskola kihelyezett tagozata az 1972/73-as tanévben megnyitja kapuit Salgótarjában. Kinevezték az iskola igazgatóját is Lonsták László 40 éves közgazdász személyében. A szakember irányítása alatt a tagozat dinamikusan fejlődött, hamarosan önálló intézménnyé nőtte ki magát.

– Hogyan érintette a rendszerváltás az intézet szervezetét, működését? – kérdeztem tőle.

– A PSZF és salgótarjáni intézete nemcsak a rendszerváltásra, de a gazdaságban és a társadalomban végbemenő minden lényeges változásra érzékeny műszerként reagált, rugalmasan alkalmazkodott a bekövetkezett változásokhoz. Hosszútávú célkitűzésünk volt, hogy a képzés tartalma, színvonala és struktúrája feleljen meg a piacgazdaság és az Európai Unióhoz való csatlakozás követelményeinek. A lényege az üzleti orientációjú (business) pénzügyi-számviteli-informatikai képzés volt.

Dr. Lonsták László munkásságát számos kitüntetéssel honorálták. 1996-ban – nyugdíjazása alkalmából – a Salgótarján Díszpolgára címet is megkapta.

– Nyugdíjasként hogyan telnek a napjaid?

– Szívesen és sokat vagyok az unokáimmal. Van egy víkendtelkünk Salgón és így régi hobbimnak is hódolhatok – horgászhatok. Itthon a legszívesebben olvasok, a TV-t is megnézem. A politikától megcsömöröltem, az embert a sok áskálódás visszatartja, hogy részt vállaljon belőle.

(Palócföld 2000/2., Seregyszám 50–58.)

Adventi gyertyák

November 27-ére, advent első vasárnapjára ünnepi fénybe öltözött őszbe hajlott városunk. A Fő téren a Mindenki Karácsonyfája átadásával és az adventi koszorún az első gyertya meggyújtásával, a hit lángjának fellobbanásával Salgótarjamba és jóérezsű lakóinak szívébe is beköltözött az ünnepi várakozás felemelő érzése. Természetesen ott leszek a három egymást követő vasárnapi gyertyagyújtáskor: december 4-én a remény, 11-én

az öröm, 18-án a szeretet lángja fellobbanásakor is. Nem maradok ki az adventi sokadalomból sem.

Advent a karácsony megünneplésének felvezető időszaka, amit az ötödik század elejétől ünnepel a kereszténység. A vallásos ember Jézus születésére várakozik, hogy a teremtett világban maga a teremtő Isten öltson testet. A közönséges halandó a Megváltóval együtt jobb idők eljövetelére várakozik, hogy háborúk helyett békességben élhessen, az igazságtalanság helyébe az igazság, a méltánytalanság helyébe a méltányosság lépjen. Hogy a szegénység helyett biztos megélhetésben legyen része, ami még nem adatik meg mindenkinek városunkban sem.

Abban a reményben, hogy boldog karácsonyban minden jóakarátú embernek része lesz, Ágh Tihamér Adventkor című versének záró sorait idézem: „De a hétköznapok bágyadt szürkesége / nem törheti meg azt, ami bennünk béke. /Lelkünkben reménység, a szívünkben áldás: / Ránk köszöntött advent, / boldog Jézus-várás...”

(Nógrád Megyei Hírlap, 2011. december 1., 3.)

Fancsik János: Rokkanteleptől a Vásártérig

Az esszé igényességével készült, közvetlen hangú, ízes-népies nyelvi fordulatokat is idéző, olvasmányos helytörténeti kötet – megkapó visszaemlékezés. Elvileg kronologikus felépítésű, de a memoár természete miatt az események sorrendje esetenként keveredik. A könyv egyes részei a helytörténet egészén belül család-, hivatás- vagy társadalomtörténetként jelennek meg. Szívesen idézem a Nobel-díjas Gabriel García Márquez megállapítását, amely a most bemutatandó könyvre igazán illik: „Az élet nem az, amit az ember átélt, hanem az, amire visszaemlékszik, és ahogyan visszaemlékszik rá, miközben el akarja mesélni.”

Fancsik János sem egyszerűen az életét írja le, attól lényegesen többet és mást is közöl olvasóival. Könyvének egyik nagy értéke korának és környezetének körültekintő és sokoldalú leírása, kortársainak – családtagjainak, munkatársainak, ismerőseinek – árnyalt ábrázolása. A könyv – a szerző saját szerkesztésében – hat nagyobb, igencsak kifejező címekkel ellátott fejezetből áll, amelyek mindegyike jobbára rövidebb, de szintén beszédes közcímekkel tagolt részeket tartalmaz.

A könyvet a hátsó borítóján dr. Szvircsek Ferenc salgótarjáni helytörténész többek között így méltatja: „Munkájának értékállósága mindenekelőtt a szerző gazdag szakismeretére, és kimeríthetetlennek látszó, élettapasztalatából származó helyismeretére vezethető vissza.”

Fancsik János dr. most különösen rászolgált, hogy ezt a legújabb, a hely szellemét megidéző remekművét ne „csak” a család- és helytörténeti köteteket kedvelők, a lokálpatrióták és a széles olvasóközönség, de a Salgótarjáni Értéktár Bizottság figyelmébe is jó szívvel ajánljam. (Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára, Salgótarján, 2016. 338 o.)

(Honismeret 2016/5. Könyvespolc 99–100.)

Kulturális kincstárak Salgótarjában

A bemutatásra kerülő intézmények közös vonása, hogy 1990 után jó két évtizeden át még a Nógrád Megyei Önkormányzat fenntartásában és irányításával működtek. E jeles megyei (városi) intézmények – miközben gazdájuk változott – szellemiségének vezérlő elve napjainkban is a jó palóc hagyományok ápolása, a gyűjtemények, a nógrádi értékek őrzése és a helyi identitás erősítése. Mindhárom intézmény élén jól felkészült, az új iránt fogékony, női vezető áll. E sorok írója szívesen beszélgetett velük.

Nógrád Megyei Levéltár: Gusztiné dr. Toronyi Judit

– Érzékelté már, Juditka, hogy mit jelent a megyei levéltár integrációja?

– Vezetőként szem előtt kell tartanom azt az intézményintegrációt, amely a MNL szervezetében ölt testet. A szakfeladatok ellátása során partnerként kell közreműködni az integrált intézmény sikeres működése érdekében. Az MNL beruházásokra fordítható keretéből korszerű, új épülettel gazdagodott. Az EU és a NKA támogatásával is megvalósított beruházás 234 millió forintból készült el. Itt a tágas és világos munkatereken túl alakítottuk ki az új kutató- és oktatótermet, az ötezer iratfolyó méter levéltári anyag elhelyezésére alkalmas raktárt és a restaurátorműhelyt.

Balassi Bálint Megyei Könyvtár: Molnár Éva

– Igazgatóvá történt, 2009. évi kinevezése óta hét év telt el...

– Igen, de nem volt ez hét szűk esztendő. A működés alapfeltételei biztosítottak voltak, állományunkat gyarapítottuk, sikeresen pályáztunk, több szakterületen előbbre is léptünk. Az éves beszámolóok készítésekor jó érzéssel konstatalom, hogy sok sikeres rendezvény és nívós program valósult meg intézményünkben. Jó munkánkat igazolja 6200 beiratkozott olvasónk és 129 ezer látogatónk is, akik közül sokan fejezik ki elismerésüket. Eredményeink egy részét pedig „bejárásunk” során is megmutathatom.

Dornyay Béla Múzeum: Shah Gabriella

– 2013. december 1-jétől áll a múzeum élén. Hogyan ítéli meg az igazgatói pályázatában is vázolt elképzelései megvalósulását?

– Pályázati elképzeléseimet múzeumi terveinkben is rögzítettük, és bizonyos időközönként tételesen áttekintjük. Ennek alapján azt mondhatom, hogy főbb célkitűzéseink és tervezett feladataink időarányosan megvalósultak. Az egyik legjelentősebb eredménynek azt tartom, hogy az épület állagának megóvását, a terek korszerűsítését megvalósítottuk, és a múzeum belső komfortjának javítását is célzó felújítások döntő többsége elkészült.

(Comitatus 2016/221., Interjú 64–73.)

Vendégtanár öt ország egyetemén Külföldi katedrákon: Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő

Beszélgetőtársam sokoldalú szakmai tevékenységével, széleskörű közéleti szerepvállalásával jó két évtizede részese és képviselője szűkebb pátriánk tudományos, kulturális és szellemi életének.

– Mi kell a külföldi katedra elnyeréséhez? – kérdeztem tőle.

– Minden alkalommal egy pályázati folyamaton kell átesnie az aspiránsnak: angolul kell pályázati anyagot írnia, melyben fel kell tüntetni az előadások témáját, be kell mutatni a fogadónyilatkozatot, amelyet a fogadóintézmény küld. Ezt követően a pályázatot bíráló egyetemi bizottság dönt arról, hogy kinek ítéli oda a vendégtanári utat.

– Hol, milyen nyelven tartottad előadásaidat?

– Németül Hildesheim egyetemén, angolul Tartuban és Nápolyban (bár legutóbb a beszélgetés négy nyelven folyt: az angol mellett magyarul, olaszul, németül), Krakkóban magyar szakosoknak magyarul. A németországi hildesheimi egyetemet azért pályáztam meg, mert a német nyelvtudásomat is gazdagítani és kamatoztatni akartam, az észtországi Tartu egyetemét pedig nemcsak a szakmai kihívás miatt, hanem az érdekes úti-élmény miatt. Hildesheim és Tartu egyetemével az ott folyó hungarológiai kutatás és oktatás miatt szoros a kapcsolata a miskolci bölcsészkarunknak. A legutóbbi nápolyi tanításom alkalmával felkérést kaptam egy olaszországi tudományos periodikában való megjelenésre. Az angol nyelvű tanulmányom már megjelenés alatt van.

(Tarjáni Városlakó Magazin, 2019/1. Tudomány 12–13.)

Város- és korszakformáló polgármesterek

Tolmácsi Ferenc 1990–1991. A dupladiplomás, mérnök-közgazdász az SZDSZ jelöltjeként került polgármesteri pozícióba. Mindössze egy évig állt a város élén, igazi kvalitásait nem mutathatta meg. Más képességét annál inkább, amibe aztán bele is tört a bicskája.

Dr. Zsély András 1991–1994. Az újságíróként ismert fideszes jogász többek között azt ígérte, hogy a szakmai és politikai szempontokat egyeztetni a város érdekében. Ami nem sikerült neki sem. A vehemens viták viszont elvették az időt a súlyos gazdasági problémák kezelésétől is.

Pusztai Béla 1994–2006. Az MSZP fiatal favoritja az 1994. évi megválasztása után az ipari park átadásával és infrastrukturális fejlesztések megvalósításával tűnt ki. Ám a város gazdaságát az ő három ciklusa idejében sem sikerült dinamizálni. A helyi társadalomban kialakult jelentős feszültségek pedig 2006-ban bizalomvesztést „eredményeztek”.

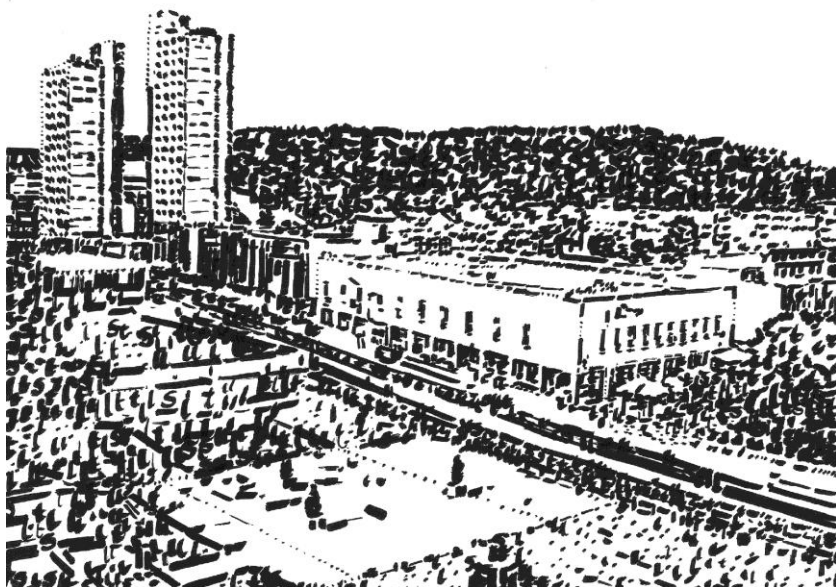
Székyné dr. Sztrémi Melinda 2006–2014. A tanár és jogi doktor, gimnáziumigazgató asszony a Fidesz támogatásával került megválasztásra, és a város 2007–2018 időszakára készített gazdasági programjával debütált. Aminek több eleme megvalósult, ám a gazdasági céljai kevésbé. A pártok közötti „keret-megállapodások” nem kötöttek meg, a vállalatokkal való együttműködésre is csak az Üveggyapot Rt. „kivonulása” (2009) és az Öblösüveggyár drámájának kezdete (2010) után, a második ciklusban került sor, miközben több száz ember veszítette el munkáját. Ez is oka lehetett – egyebek közt – a jobb oldali vezetés 2014. évi kudarcának.

Dóra Ottó 2014–2015. A baloldali politikus 2014 őszén határozott koncepcióval lépett fel. Ennek egyik pontja volt, hogy ami korábban történt és programba került, azt felül kell vizsgálni és át kell dolgozni. Amire 2015 végén bekövetkezett halála miatt csak részben kerülhetett sor.

Fekete Zsolt 2015– A – műszaki és szociálpolitikai végzettségű – polgármester vezetésével azonnal nagyszabású programalkotó munka kezdődött. Eredményeként a Közgyűlés rendre jóváhagyta az átdolgozott Területi Programot, a Területfejlesztési Koncepciót, a Településfejlesztési Stratégiát, SMJV Önkormányzat 2016–2020-ra érvényes bérlakás gazdálkodási koncepcióját, illetve Szociálpolitikai Koncepcióját. Ezek végrehajtása folyamatosan történik. Miként az időközben született Modern Városok Program megvalósítása is. Igaz, ezek időarányos megvalósításának állásáról e sorok írója kevés információval rendelkezik.

Munkájuk eredménye is ez a város – korszaklenyomataik egésze. Harminc év alatt, hét önkormányzati cikluson át hat polgármesterrel az élen formálódott ez a város, és vált azzá, ami ma.

(Salgótarján város gazdaságának és társadalmának főbb jellemzői 1990–2020 időszakában. Nagy Iván Honismereti Pályázat. Dornyay Béla Múzeum, Salgótarján, 2020, 132–138.)

Birkás Babet: Salgótarján-sorozat (6.)

Birkás Babet: Salgótarján-sorozat (13.)

